

Francis Bacon (1561-1626)

- Inglise filosoof, kes vastandas end keskaja mõtlejatele
- Tema peateos oli "Uus organon" (Aristotelese loogika-alaseid töid nimetati "Organoniks")

Teaduste üldseis on kurb, sest

- 1) teaduse arenguks soodsaid aegu on 25 sajandi jooksul olnud vaid 6
- 2) teadlastel pole siiani olnud meetodit avastuste tegemiseks
- 3) teadlased on kohatult autoriteete kummardanud

Teadmiste klassifikatsioon nende allika alusel

1. Ilmutusest lähtuvad teadmised – ilmutuslik teoloogia
2. Meelelisest kogemusest lähtuvad teadmised – filosoofia (kogu ilmalik teadmine)

Teadmiste klassifikatsioon hinge võimete alusel

1. Mälu – ajalugu
looduslugu, ühiskonna ajalugu
2. Aru (mõtlemisvõime) – filosoofia
loomulik teoloogia, inimese- ja loodusfilosoofia
3. Kujutlusvõime – poeesia (kr ποιημα 'teos, loodu, tegu')

Inimmõistuse iidolid

kr εἰδωλον 'kujutis, viirastus, iidol'

1. Sugukonnaiidolid (ld *idola tribus*)
2. Koopaiidolid (ld *idola specus*)
3. Turuiidolid (ld *idola fori*)
4. Teatri-iidolid (ld *idola theatri*)

Sugukonnaiidolid

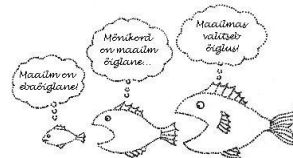
- Nähakse seoseid seal, kus neid pole
Näiteks kalduvad mõned oma edu seostama isikuomadustega, ebaedu aga väliste asjaoludega
- Märgatakse vaid oma seisukohta kinnitavaid fakte, kuid mitte sellele vastu rääkivaid fakte
Näiteks, olles veendunud, et 13. ja reede on õnnetu päev, märgatakse ja mäletatakse vaid sel päeval toimunud ebaõnnestumisi, kuid mitte õnnestumisi

Sugukonnaidoli näide: Reporteri horoskoop

Koopaiddolid

Läbielatu (tingimused, kasvatus, sündmused) mõjutab seda, kuidas inimene toimuvat kogeb

Illustratsiooni allikas: Майерс, Д. Социальная психология. С-Пб, 1997, с 475

Koopaiddoli näide: üks reklaam

Koopaiddoli näide: "Briljantkäsi" (NSVL 1968)

Turuiddolid

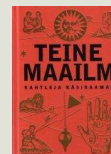
Arutlus muutub sõnakõlksutamiseks, sest kasutatakse sõnu,

- millel polegi tähendust
- millel on ebamäärane tähendus
- mille tähendust inimene ei tea

Sellised sõnad ilmuvad inimese sõnavarasse teiste inimestega suhtlemisest

Turuiddoli näide: "Teine maailm. Kahtleja käsiraamat"

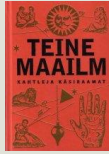
"Kvantmüstikale on omane füüsikaterminite vaba, aga tihti kahetsusväärsest asjakohatu kasutamine. Seda tehakse ohutute metafooride tasemel: "Tee kvantühpe tundmatusse ja sinu elu muutub toredaks seikluseks!" Aga sagedamini püütakse inimesi uskuma panna, et esitatud mõtetele on füüsikateadus kui mitte just õnnistuse, siis vähemalt vaigse nõusoleku andnud. Näiteks Donah Zohar on Soomeski palju loetud raamatus "The Quantum Self" kuulutanud teadvuse Bose-Einsteini kondensaadiks.

Teine maailm.
Kahtleja
käsiraamat.
Tallinn, 1997, lk 98

Turu-iidoli näide: "Teine maailm. Kahtleja käsiraamat"

Zohar ja teised kvantmüstikud tunnevad nimetatud mõiste vastu tugevat sümpaatiat põhjusel, et seda võib käsitada kui üht kvantmehaanilist seisundit. Tuhanded gaasiaatomid kaotavad oma identiteedi ja moodustavad tervikliku objekti. Loomulikult ei ole ajudes midagi sellist täheldatud. See asjaolu ei ole aga takistanud Zoharit ja tema vaimusugulasi fanaatiliselt jutlustamast "kosmilisest ühtsusest", mis tekib seetõttu, et "teadvuse lainefunktsioon" ei ole muust maailmast kunagi päriselt isoleeritud."

Teine maailm.
Kahtleja
käsiraamat.
Tallinn, 1997, lk 98

Teatri-iidolid

Võetakse ebakriitiliselt omaks meeldima hakanud teooria

Näiteks kaldutakse hindama testi või horoskoopi usaldusväärseks, kui see meelitab inimese enesehinnangut

Teatri-iidoli näide: "Kabaree" (USA 1972)

Teatri-iidoli näide: "Addamsite perekond" (USA 1991)

Kolme liiki teadlased

- Empiirik (kr εμπειρια 'kogemus') on nagu sipelgas
- Dogmaatik (kr δογμα 'arvamus, õpetus') ehk ratsionalist (ld ratio 'mõistus') on nagu ämblik
- Empirist (tõeline empiirik) on nagu mesilane

Empirismi tunnetusmeetod: induksioon ld *inductio* 'sissejuhtimine'

- Baconi arvates peab teadlane uurima küllaldast hulka ning piisavalt mitmekesiseid fakte
- Saadud andmed tuleb kanda avastamistabelitesse (juuresoleva, puuduva ning astmete tabel)
- Avastamistabelite kasutamine muudab üldistuste tegemise väga lihtsaks

Teadmised on jõud (ld *scientia est potentia*)

- Inimese mõjuvõim looduse üle: suutlikkus looduslikke kehasid võimaluste piires muuta
- Loodust saab alistada vaid talle alludes (ld *natura parendo vincitur*)

Kirjandus

- Bacon, F. Esseed. – Tekste poliitikateaduse klassikast. Tartu, 1990, lk 4–27
- Bacon, F. Uus organon. - http://et.wikipedia.org/wiki/Novum_Organum
- Durant, W. Lood filosoofia ajaloo. Tallinn, 1998
- Meos, I. Uusaja filosoofia. Peatükke filosoofia ajaloo. Tallinn, 2000
- Salumaa, E. Filosoofia ajalugu IV. Uusaja filosoofia II. Tallinn, 1997
- Subbotin, A. Francis Bacon. Tallinn, 1980